

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ГУМАНІТАРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА МЕТОДИКИ
ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ**

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

**ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ПОЕТИЧНОГО ТВОРУ**

Спеціальність «014 Середня освіта (Мова і література (англійська))»

ОС – магістр

Виконавець: Гаврош В.В.
студентка 2-го курсу,
групи СО МЛ(А)-2 (М)

(підпис)

Науковий керівник:
к. пед. наук, ст.викладач Варга Л.І.

(підпис)

Робота допускається до захисту:
Зав. кафедрою:
д. пед. наук, проф. Теличко Н.В.

(підпис)

«___» _____ 2021 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ АНГЛОМОВНОЇ ЛІНГВОСОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ЧИТАННІ ЗАСОБАМИ ПОЕТИЧНОГО ТВОРУ.....	8
1.1 Зміст англомовної лінгвосоціокультурної компетентності в читанні майбутніх філологів.....	8
1.2 Методичні засади формування у майбутніх філологів лінгвосоціокультурної компетентності в читанні засобами поетичного твору.....	21
Висновки до розділу 1.....	25
РОЗДІЛ 2. ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ АНГЛОМОВНОЇ ЛІНГВОСОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ЧИТАННІ ЗАСОБАМИ ПОЕТИЧНОГО ТВОРУ.....	27
2.1 Добір поетичних творів для формування у майбутніх філологів англомовної лінгвосоціокультурної компетентності в читанні.....	27
2.2 Підсистема завдань для формування англомовної лінгвосоціокультурної компетентності в читанні засобами поетичного твору.....	40
2.3 Методичні передумови ефективності методики формування у майбутніх філологів англомовної лінгвосоціокультурної компетентності в читанні засобами поетичного твору.....	68
Висновки до розділу 2.....	70
ВИСНОВКИ.....	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	74
ДОДАТКИ.....	81

ВСТУП

Кожна країна або нація має свою унікальну культуру, яка проявляється в термінах лінгвістики, паралінгвістики та екстралінгвістики. Культура стає все більш важливою складовою навчання мови [58, с. 1362].

Переорієнтація цілей та завдань навчання іноземної мови інтегрована з культурою народу-носія цієї мови, зумовлює зміни у методах, принципах, засобах здобуття знань, навичок та вмінь у закладах вищої освіти. Це зумовлює потребу в підготовці фахівців-філологів, здатних до професійної діяльності, яка передбачає виконання ролі медіатора культур в умовах міжкультурного спілкування [41, с. 151].

Лінгвосоціокультурна компетентність (ЛСКК) як безпосередній об'єкт дослідження потрапила в поле зору науковців в останні 10 років (до цього означену компетентність розглядали побіжно). Лінгвосоціокультурна компетентність – це комплексний феномен. Розглядаємо її як можливість набути мультикультурних знань, умінь і цінностей в процесі міжкультурної комунікації в певній життєвій ситуації з ціллю виявлення толерантності до інших людей [65, с. 80]. О. Морозова (2008) у дисертації, присвяченій формуванню лінгвосоціокультурної компетентності як засобу професіоналізації студентів педагогічного закладу вищої освіти, визначає зміст лінгвосоціокультурної компетентності: знання про національно-культурні особливості країни, мова якої вивчається, норми мовної і немовної поведінки її носіїв і уміння будувати свою поведінку і комунікацію з урахуванням цих особливостей і норм; умінням використовувати різні комунікативні ролі, стратегії в умовах соціальної взаємодії з людьми і навколишнім світом, здатністю здійснювати різні види мовленнєвої та розумової діяльності і вибирати лінгвістичні засоби відповідно до місця, часу, сфери спілкування, адекватно соціальному статусу партнера по спілкуванню; дослідницею розроблено педагогічні умови та модель формування означеної компетентності [39].

Ая Урве (2016) виділяє когнітивний та діяльнісний компоненти лінгвосоціокультурної компетентності (яка формується засобами російських прислів'їв) естонських школярів. Зокрема, до діяльнісного компонента відносить мовні навички ідентифікації прислів'їв в ізольованій позиції, навички

точного відтворення їхньої лексико-граматичної структури, рецептивні та продуктивні мовленнєві навички розпізнавання й декодування вживання в мовленні [4]. Ая Урве розглядає лінгвосоціокультурну компетентність інтегровано з мовними аспектами та видами мовленнєвої діяльності.

Варто зауважити, що в працях останніх років українські методисти лінгвосоціокультурну компетентність почали розглядати інтегровано з певним видом мовленнєвої діяльності: методика формування у майбутніх учителів англійської мови лінгвосоціокультурної компетентності у процесі читання художньої літератури [41]; формування лінгвосоціокультурної компетентності у майбутніх філологів у процесі читання англійськомовних художніх творів [22]; формування лінгвосоціокультурної компетентності учнів старшої школи засобами електронного підручника в аудіюванні, читанні, діалогічному та монологічному мовленні [6]; формування у старшокласників лінгвосоціокультурної компетентності в англійськомовному читанні на уроках країнознавства [45]. Як бачимо, найбільш ґрунтовно було досліджено проблему формування лінгвосоціокультурної компетентності в читанні.

Однак мусимо констатувати, що низка аспектів, які складають зміст лінгвосоціокультурної компетентності в читанні, а також методика її формування залишається не дослідженою, зокрема потребують уточнення:

- поняття англійськомовної лінгвосоціокультурної компетентності у читанні майбутніх філологів;

- визначення навчального потенціалу іншомовного поетичного твору; формування екстралінгвальних знань засобами поетичного твору; лінгвосоціокультурних умінь розуміння та стратегій інтерпретації фактуальної, підтекстової, емотивно-оцінної та концептуальної інформації; здатності та готовності до розуміння та інтерпретації змісту та смислу поетичних творів; до толерантного та емпатичного ставлення до іншомовного художнього твору та до культури в цілому (через художній твір), до рефлексії;

- уточнення критеріїв добору поетичних творів для формування означеної компетентності, а також добір найбільш оптимальних поетичних творів для читання;

- розроблення підсистеми вправ та завдань, орієнтованих на формування

англомовної лінгвосоціокультурної компетентності в читанні засобами поетичного твору, а також моделі організації процесу навчання.

Поетичний (ліричний) твір є унікальним джерелом лінгвосоціокультурної інформації, а також засобом формування лінгвосоціокультурної компетентності в читанні: він є культурним феноменом, відображає образне мислення автора та народу-носія мови, у ньому домінує концептуальна, підтекстова та емотивно-оцінна інформація, що дає можливість формувати у студентів інтерпретаційні стратегії; розуміння та інтерпретація змісту і смислу поетичного твору «виводить» студентів за межі самого твору, мотивує до розширення їхнього когнітивного поля новими лінгвальними та екстралінгвальними знаннями; спонукає до продуктивного мовлення під час обговорення змісту та смислу.

Формування лінгвосоціокультурної компетентності засобами поетичних творів ми здійснюємо з позицій *компетентнісного, герменевтичного, комунікативного та лінгвокраїнознавчого підходів*, які дозволяють розглядати поетичний твір як відбиток культури багатоаспектно – з погляду лінгвістики та лінгвокультурології. Читання та інтерпретація змісту й смислу поетичного твору є завжди типовою проблемною ситуацією у професійній діяльності майбутнього філолога, потребує пресупозиційних знань, ознайомлення з критичними джерелами інформації, володіння уміннями читання та стратегіями інтерпретації.

Отже, **актуальність** нашого дослідження зумовлена: ***потребою*** у підготовці висококваліфікованих фахівців з англійської мови з високим рівнем лінгвосоціокультурної компетентності в читанні, які володіють екстралінгвальними знаннями, культурно специфічними метафорами, концептами, символами, прецедентними феноменами як фрагментом мовної картини світу, стратегіями інтерпретації фактуальної, підтекстової, емотивно-оцінної та концептуальної інформації; здатні та готові до розуміння та інтерпретації змісту та смислу поетичних творів як культурних феноменів; до толерантного та емпатичного ставлення до іншомовного художнього твору і культури в цілому (через художній твір), до рефлексії.

Мета дослідження - обґрунтувати можливість використання системи вправ та завдань для формування у майбутніх філологів англомовної

лінгвосоціокультурної компетентності засобами поетичного твору.

Логіка наукового пошуку у процесі досягнення зазначеної мети обумовила необхідність вирішення таких **завдань**:

1. Уточнити зміст англомовної лінгвосоціокультурної компетентності в читанні майбутніх філологів.

2. Визначити підходи і принципи формування у майбутніх філологів англомовної лінгвосоціокультурної компетентності в читанні.

3. Зробити добір поетичних творів для формування англомовної лінгвосоціокультурної компетентності в читанні.

4. Розробити систему вправ та завдань для формування у майбутніх філологів англомовної лінгвосоціокультурної компетентності в читанні засобами поетичного твору.

Об'єктом дослідження є процес навчання англійської мови майбутніх філологів вищих закладів освіти України.

Предметом дослідження стала системи вправ та завдань для формування у майбутніх філологів англомовної лінгвосоціокультурної компетентності в читанні засобами поетичного твору.

Вирішення перелічених вище завдань потребувало застосування **методів дослідження**: *теоретичні методи* – аналіз сучасних вітчизняних і зарубіжних праць з лінгводидактики, лінгвістики, психології, психолінгвістики з метою визначення змісту англомовної лінгвосоціокультурної компетентності в читанні, лінгвальних та екстралінгвальних особливостей поетичного твору як засобу навчання, методичних засад формування означеної компетентності, критеріїв добору поетичних творів, розроблення підсистеми вправ і завдань; *емпіричні методи*.

Практичне значення дослідження: за результатами дослідження розроблено систему вправ і завдань для навчання майбутніх філологів з метою формування у них англомовної лінгвосоціокультурної компетентності в читанні засобами поетичного твору.

Апробація результатів роботи. Результати дослідження обговорювались у виступах на конференції: II Всеукраїнська науково-практична конференція „Сучасні тенденції розвитку науки і освіти в умовах поглиблення

євроінтеграційних процесів ” (Мукачево, 2020 р.).

Публікації. Основні положення та результати дослідження опубліковано в 2 статтях, із них 1 – у студентському науковому віснику, одна – у міжнародному виданні.

Структура та обсяг роботи зумовлені логікою дослідження, яка складається із вступу, двох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи — 89 сторінок.

ВИСНОВКИ

Аналіз наукової та навчально-методичної літератури дозволив нам зробити висновки відповідно до поставлених завдань.

1. Поетичний твір є засобом формування важливого сегменту англomовної лінгвосоціокультурної компетентності в читанні – екстралінгвальних національно-специфічних, інформативно-тематичних, літературознавчих, мовних *знань*, *знань* когнем: метафор, концептів, прецедентних феноменів, культурних символів; лінгвосоціокультурних лексичних рецептивних *навичок*; лінгвосоціокультурних *умінь* розуміння та стратегій інтерпретації фактуальної, підтекстової, емотивно-оцінної та концептуальної інформації; *здатності та готовності* до розуміння та інтерпретації змісту та смислу художніх творів; до толерантного та емпатичного ставлення до іншомовного художнього твору та до культури в цілому (через художній твір), до рефлексії.

Англomовна лінгвосоціокультурна компетентність майбутніх філологів в читанні покликана формувати вторинну мовну особистість, яка стає частиною іншомовної культури, яка здатна та готова розуміти та інтерпретувати під час читання лінгвосоціокультурну інформацію на рівні окремих лексичних одиниць (фразеологічних сполук) та на рівні цілого тексту.

2. Поетичний (ліричний) твір є культурним феноменом і фрагментом мовної картини світу, у якому відображаються культура, історія, цінності, норми, мораль, ідеали, психологія народу.

3. Ключовими підходами до формування у майбутніх філологів англomовної лінгвосоціокультурної компетентності в читанні засобами поетичного твору визначено компетентнісний (який ґрунтується на принципах професійної зорієнтованості, розвитку креативності студентів, безперервного навчання), герменевтичний (принцип співвивчення мови і культури, домінантної ролі вправ), комунікативний (комунікативної спрямованості навчання, взаємодії функції і форми мовних одиниць, автентичного характеру навчальних матеріалів, інформаційного розриву, навчання читання має бути навчанням мовленнєвої діяльності, читання має бути пізнавальним процесом, тексти для читання повинні містити важливу фахову інформацію, під час навчання читання

слід спиратися на володіння мовними знаннями, навчання читання має охоплювати не тільки рецептивну, але і репродуктивну діяльність студентів, функціонування читання як мовленнєвої діяльності вимагає автоматизації прийомів його здійснення), лінгвокраїнознавчий (принципи: розвиток самосвідомості студента як культурно-історичного суб'єкта, попереднє вивчення соціокультурного контексту функціонування мови в конкретній країні чи національному середовищі, головним джерелом лінгвокраїнознавчої інформації визначено лексику з національно-культурною семантикою, яка й імплікує країнознавчу інформацію, відбір і використання країнознавчих текстів, зіставлення культури іноземної мови з рідною (особливо в плані семантики лексичних одиниць) для виявлення спільних та відмінних рис з метою уникнення інтерференції).

Визначено, що поетичний твір як засіб навчання мотивує студентів до опанування додатковими знаннями, які є пресупозиційними в процесі читання; мотивує до читання додаткової літератури, необхідної для сприйняття та розуміння змісту та смислу поетичного твору як культурного феномену; репрезентує естетику художнього твору іншомовної культури; формує ритмічні навички, навички паузації, членування іншомовного поетичного мовлення; розширює літературознавчі соціокультурні знання; сприяє формуванню екстралінгвальних знань, а також засобів вербалізації культурних понять та реалій.

4. На основі критеріїв зв'язності, змістової цілісності, смислової та змістової завершеності, мовної доступності, обсягу тексту, автентичності, відповідності віку, цілеспрямованості (функціональності), культурологічної цінності та інформативності, цікавості та екзотичності було дібрано поетичні автентичні різнотематичні цілісні поетичні (зразки філософської, громадянської, публіцистичної, пейзажної та інтимної лірики) твори, у яких порушуються проблеми, актуальні для віку студентів, які відповідають змісту лінгвосоціокультурної компетентності в читанні, містять безеквівалентну та фонову лексику, типові когнєми, фактуальну, підтекстову, емотивно-оцінну, концептуальну інформацію; лінгвосоціокультурна інформація сучасна, історично актуальна, відображає факти, типові для англосаксонської культури,

має контрастність відносно рідної культури. Окрім поетичних творів, дібрано англомовні тексти – коментарі, словникові статті, фрагменти наукових та публіцистичних статей, які, з одного боку, містять пресупозиційні знання, необхідні для розуміння змісту та смислу твору, а з іншого – розкривають зміст і смисл змістово-смислового коду тексту.

Розроблена підсистема вправ і завдань охоплює два блоки – блок формування лінгвосоціокультурних лексичних навичок та блок роботи з текстом. Підсистема вправ і завдань має циклічний характер, тобто вона застосовується до кожного нового циклу, стрижнем якого є поетичний твір.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>